

Müzikolojide Anahtar Bir Kavram: Postyapısalcılık

“David Beard ve Kenneth Gloag: Post-Structuralism,

Musicology: The Key Concepts, London and Newyork: Routledge, 2005,
p. 145-148.”

Çeviri:

Ömer Can SATIR

Yrd. Doç. Dr., Hitit Üniversitesi GSTMF Müzik Bölümü

omercans@gmail.com

Postyapısalcılık, genel olarak, yapısalcılıktan doğan birçok farklı alandaki düşünce ve fikir hareketi olarak tanımlanabilir. Aynı zamanda bu hareket, yapısalcılığın hem ilk işaretlerine hem de egemenliğine tepki olarak doğmuştur. Açık bir biçimde tanımlanması ise, Fransız teorisyen ve yazarların 1960'lı yıllarda yaptığı çalışmalarla mümkün olmuştur.

Postyapısalcılık, tıpkı yapısalcılık gibi dile ve onun bağlantılarına odaklanır. Ancak yapısalcılık çalışmalarının objektif/nesnel bir bilim gibi görülme ihtimalini reddederek yapısalcılıktan ayrılır. Bu açıdan postyapısalcılık, öznelliği ve farklılığı benimsemiş gibi görünebilir. Gerçekte ise, teorik paradigmalardan ziyade, olası teorik yolların oluşturduğu kavramsal bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Dilin yeniden gözden geçirilmesi ise, Fransız filozof Jacques Derrida ile gerçekleşmiştir. Derrida, Saussure'ün dil kalıbının görünüşte değişmez olan ikililiklerini yapısal olarak çözümlendiği ve yeni anlam çeşitliliklerini ortaya çıkardığı çalışmalarıyla gündeme gelmiştir.

Çalışmalarında yapısalcı bir tasarımdan, postyapısalcı bir düşünce tarzına geçişi en iyi özetleyen yazarlardan biri de Fransız edebiyatı teorisyeni Roland Barthes'tır. Barthes, ilk olarak 1957'de yayımladığı “*Mythologies*” (Mitolojiler) kitabıyla (Barthes, 1973), geniş bir sosyal ve kültürel fenomenler yelpazesini, temel yapıları bakımından inceleyerek yapısalcılığın yayılmasında önemli bir rol oynamıştır. Bunun yanında Barthes, yeni olasılıkları dikkate alarak entelektüel değişimin farkına varmıştır. Örneğin yazar, “*The Death of the Author*” (Yazarın Ölümü) adlı makalesinde, yorumlamayı, edebi bağlamda anlamın bulunduğu yer olarak görerek, odak noktasını dilin yapı olarak inşasından çok yorumun çoğul olasılıklarına kaydırmıştır (Barthes 1977, 142-8). Barthes'in 1970'lerde kaleme aldığı *S/Z*

(Barthes 1990b) ve “*The Pleasure Of The Text*” (Metnin Keyfi) (Barthes 1990a) kitapları da yine ağırlıklı olarak dile odaklanmaktadır. Ancak buraya kadar herhangi bir analitik ya da teorik kesinlik, çok sayıda kaynaktan elde edilen nevi şahsına münhasır bir öznellik anlayışıyla yer değiştirmemiştir.

Roland Barthes, müzik üzerine de yazılar yazmıştır. “*The Responsibility of Forms*” (Formların Mesuliyeti) (Barthes, 1985) adlı eserde toplanan makaleler, müziğin iç yüzünü anlayan anlık ancak büyüleyici anlamlar içermektedir. Örneğin ‘*The Romantic Song*’ (Romantik Şarkı) makalesi, Schubert’e bir gönderme yaparak başlamaktadır:

“Bir kez daha, bu akşam, Schubert’in ilk triosuna ait andante bölümünün açılış müziğini dinliyorum. Bir anda bütünleşen ve de bölünebilen, aşk dolu, mükemmel bir parça ve ben bir kez daha birinin sevdiği şey hakkında konuşmanın ne kadar zor olduğunu fark ediyorum. ‘Seviyorum’ demekten ve bunu devamlı söylemekten başka söylenecek daha ne olabilir ki?” (Barthes, 1985: 286).

Barthes’ın en önemli özelliği, müziği romantik bir yaklaşımla ele alıp yazmasıdır. Bu durumu en iyi gösteren örnekleri, yazarın *The Pleasure of the Text*” (Metnin Hazzı) (Barthes, 1990a) ve “*A Lover’s Discourse: Fragments*” (Bir Sevgilinin Söylemi: Fragmanlar) (Barthes, 1990c) adlı çalışmalarında görmek mümkündür. Barthes’ın ortaya koyduğu bu öznellik elbette ki onun müziği algılayış biçimiyle doğru orantılıdır. Ancak bu durum açıkça, bir besteci/yazar olarak Schubert’ten ziyade bir okuyucu/dinleyici olarak Barthes’a ilişkin daha fazla konuşmayı gerektirir. Ayrıca bu bakış açısı geniş bir postyapısalcılığın göstergesidir ve halen dil ile yakın temas içindedir. Buna rağmen söz konusu bu perspektif, ne müzik açısından derin yapısal konularla ne de dilin müziği nasıl tanımladığı ve yorumladığına ilişkin gündeme gelen meselelerle ilgilidir. Burada asıl önemli olan şey, postyapısalcılığın nesnellığe dair hiçbir olası iddiada bulunmuyor olmasıdır.

Barthes’ın, postyapısalcılığın diğer örneklerinde olduğu gibi, müziğe doğrudan bir model sağladığını söylemek oldukça zordur; ancak şu açıktır ki, müzikoloji, yapısalcılık ve postyapısalcılık paralelinde kendi dönüşümünü gerçekleştirebilmiştir. Ayrıca Barthes’ın çalışmalarında öne çıkan öznelliğe ve yoruma dayalı meseleler müzikolojik bağlamda yeniden ortaya çıkacaktır. Disiplinel bir kaynak olarak ele alınan müzik analizleri, müziğin yapısını tanımlamak ve açıklamak üzere kullanılan yöntemlerle birlikte müziğe dair yapısal bir bakış açısını yansıtır. Ayrıca müzikolojinin diğer tüm şekilleri, yapısalcılığın nesnellik iddiasını, bilimsel havasını ve bir şeyin kanıtlanmasına ve gerçeğin oluşumuna dayanan keskin pozitivist yaklaşımını harekete geçirerek yansıtabilmektedir. Söz konusu bu durum, müzikle bağlantılı bir biçimde bestecilerin hayatlarını ve çalışmalarını hesaba katan bir tanımlama gibi gözükse de kendi içinde tek başına bir yapısalcı bakış açısı kazandırmaz. Zira Barthes’ın öne sürdüğü gibi, besteci (yani yazar) yorumcunun (yani okuyucunun) üzerinde her zaman

ayrıcılıktır. Ayrıca elyazmalarının tarihlendirilmesi, bestecilerin taslak materyallerinin belirlenmesi ve müzik edisyonlarının derlenmesi gibi kanıt gerektiren müzikbilimsel etkinlikler de nesnel bir auraya ve pozitivist bir dürtüye sahip olabilir.

Genel olarak müzikoloji ve özellikle de analizi, yapısalcılıkla belirgin benzerlikler göstermekte ve bu sayede postyapısalcı eleştirilere elverişli hale gelmektedir. Her ne kadar tam anlamıyla postyapısalcı bir nitelik arz etmese de, bu konudaki ilk anlamlı örnek Amerikalı müzikolog Joseph Kerman'a aittir. Nitekim Kerman, yukarıda vurgulanan bazı konuları yansıtmaktan geri kalmamıştır. Bu anlamda Kerman'ın "*Musicology*" kitabı (Amerika'da çıkan ismiyle *Contemplating Music* [Müziği Düşünmek]; Kerman, 1985) müzikoloji ve pozitivism arasındaki ilişki şablonunu kullanan geniş bir disipline dayanmaktadır. Bu bağlamda Kerman'ın "*How We Get into Analysis, and How to Get Out* (Analize Nasıl Gireriz, Nasıl Çıkarız) (Kerman, 1994) adlı makalesi de burada ayrı bir önem taşır. İlk olarak 1980 yılında yayımlanan bu çalışma, analiz, eleştiri ve biçimcilik gibi birçok kavramsal yaklaşımı tartışarak büyük bir etki yaratmayı başarabilmiştir. Bu bağlamda Kerman'ın ifadelerini, yapısalcılığın kesinliklerine kuşkuyla bakmakta olan postyapısalcı bir yaklaşım içinde, "akademik müzik eleştirilerinde yeni bir alan ve esneklik" (Kerman, 1994: 30) kazanmak için okuyabiliriz.

Son yıllarda postmodern temelli eleştirel ve yeni müzikoloji oluşumları, Kerman'ın müzikbilime olan meydan okumalarını yansıtmakla birlikte postyapısalcılığın meselelerine de geniş kapsamda ayna tutmaktadır. Çoğunlukla postmodernizmle iç içe geçen postyapısalcılık, şimdilerde müzikoloji tarafından tartışılan geniş bir konu yelpazesi içinde yer almaktadır. Ancak burada önemli olan, mevcut perspektiflere olan bakış açılarıdır. Örneğin, Susan McClary'nin müzik üzerine ortaya koyduğu feminist bakış açısına bağlı olarak, yapısalcılıkla ilişkili kavramları, özellikle de otonom müzik çalışmalarına karşı geliştirdiği şüpheli kritiklerle yüklü çalışmaları (McClary, 1991) ile Lawrence Kramer'in (Kramer, 2002), Kerman'ın "yeni bir açık düşünce ve esneklik" kavramlarını hayranlık uyandıran bir şekilde yansıtan, geniş bir disiplinler arası perspektif ve eleştirel yönelim ortaya koyan çalışmaları bu anlamda öne çıkmaktadır.

Daha fazla okuma için: Burke 1993; Engh 1993; Kramer 1995; Moriarty 1991; Subotnik 1996.

Kaynakça

- Barthes, R. (1973) *Mythologies*, trans. A. Lavers, London, Paladin.
- Barthes, R. (1977) *Image – Music – Text*, trans. S. Heath, London, Fontana.
- Barthes, R. (1985) *The Responsibility of Forms: Critical Essays on Music, Art and Representation*, trans. R. Howard, Oxford, Basil Blackwell.
- Barthes, R. (1990a) *The Pleasure of the Text*, trans. R. Miller, Oxford, Basil Blackwell.
- Barthes, R. (1990b) *S/Z*, trans. R. Miller, Oxford, Basil Blackwell.
- Barthes, R. (1990c) *A Lover's Discourse: Fragments*, trans. R. Howard, London, Penguin.
- Burke, S. (1993) *The Death and Return of the Author: Criticism and Subjectivity in Barthes, Foucault, and Derrida*, Edinburgh, Edinburgh University Press.
- Eungh, B. (1993) Loving It: Music and Criticism in Roland Barthes, in R. Solie (ed.), *Musicology and Difference: Gender and Sexuality in Music Scholarship*, Berkeley and London, University of California Press.
- Kerman, J. (1985) *Musicology* [published as *Contemplating Music in the USA*], London, Fontana.
- Kerman, J. (1994) How We Got into Analysis, and How to Get Out, in *Write all These Down*, Berkeley and London, University of California Press [originally published in *Critical Inquiry* (1980), 7, 311-31].
- Kramer, L. (1995) *Classical Music and Postmodern Knowledge*, Berkeley and London, University of California Press.
- Kramer, L. (2002) *Musical Meaning: Toward a Critical History*, Berkeley and London, University of California Press.
- McClary, S. (1991) *Femine Endings: Music, Gender and Sexuality*, Minneapolis, University of Minnesota Press.
- Moriarty, M. (1991) *Roland Barthes*, Cambridge, Polity Press.
- Subotnik, R.R. (1996) *Deconstructive Variations: Music and Reason in Western Society*, Minneapolis, University of Minnesota Press.

